

ÁLLATOK VÉDELME.

A KOLOZSVÁRI ÁLLAT-VÉDŐ-EGYESÜLET

Szerkesztőség:

SZÉCHY-VILLA
I. EMELET

a hová a kéziratok, tudakozdások, előfizetések küldendők.

HAVI KÖZLÖNYE.

Szerkeszti:

SZÉCHY KÁROLYNÉ LORENZ JOSEPHINE,
az Egyesület elnöke.

Tagoknak

tagsági díj fejében jár.

Előfizetési ár:

Egész évre 1 frt — kr.
Fél " — " 50 kr.
Számonként . 10 kr.

Második évfolyam.

Kolozsvár, 1896. november 1.

2. szám

KÉT RÉGI MAGYAR ÁLLATVÉDŐRŐL.

Zala vármegye egyike honunk leggyönyörűbb megyéinek az ő elbájoló Balaton vidékével. Itten emelkedtek büszke ormai Tátika, Badacsony, Csobáncz, Szigliget és Sümeg várainak, melyeket Kisfaludy Sándor oly gyönyörűen és maradandóan megírt regéiben. Itten lelte gyászos halálát Zrínyi a költő, vadászaton megöletve egy hatalmas vadkan által. Itten setétlik Csáktornya is a Zrínyiek festői várával. Zalamegye partjait mossa a bűbajos Balaton tava, a magyar tenger, mely még Veszprém és Somogy megyéket is érinti és vonzóvá s regényessé teszi, 10 mérföld hosszúságával és 1—2 mérföld szélességével.

De van ezen megyének még egy más nevezetessége is, és kegyeletes hálaalkatrójuk le azon kiváló emberbarát emlékének, a ki az állatokat is ép úgy szerette és védte, mint embertársait. Schlichtinger Farkas, sz. Benedek-rendi tag, a zalaapáti tudós apát emlékét, megőrizte egy régi jeles olvasó-könyv, melyet Mayer István adott ki 1857-ben, és mely mint „A regélő István bácsi mulatva oktató család-könyve“ szerénységében is ezer meg ezer ifju olvasóira áldásos örök-tartó benyomást keltve, a legnemesebb befolyást gyakorolta a fiatal lelkekre.

Lássuk tehát miként és mit ír e tudományos papról István bácsi könyve:

„A jó szivü ember mennyire képes még oktaian állatok fölött is uralkodni, azt Schlichtinger Farkas zalaapáti szent Benedek-rendi apát igen kedvesen kitüntette, ki a szárnyas állatokat szoros értelemben barátjaivá varázsolta.

Farkas alsó-ausztriai Altenpölleben 1745-ki augusztus 9-én született, s mint a Gottweichi sz. Benedekiek rendtagja 1770-ki márczius 21-én ujmisézett; zalaapáti apáttá 1801-ki octóber 12-én nevezték ki és ugyanott 1830-ki deczember 23-án szép lelkét a teremtőnek visszaadta. E szerint ő kortársunk volt, kiről Zala-

megye körültekintő lakosai maiglan (1857) emlékeznek, valamint az előadandók hitelességét bizonyítják.

A fedherlen jellem, szelid lelkület és fölötte jó szív miatt köztiszteletnek örvendő apátur kedvessége még a szabadon tenyészett madarakra is kiterjeszkedett: a nevezett apátságna volt egy nagy terjedelmű s részben ligetes kertje, melyben a romlatlan keblű és a legbölcsebb Isten áltai oly remekül alkotott természet szépségeiben gyönyört lelő apátunk gyakran sétálgatott, s olykor ebéd előtt, de kivált ebéd után a madárkák énekében gyönyörködve, nekik ételmaradékkal és egyéb eledeliekkel kedveskedett. A liget szárnyas lakóinak izlett a lakoma, s jótevőjük iránt napról-napra bátrabbak, bizalmasabbak lettek. Ha a kertajtó szokott órában nyílt, csiripelve elébe röpködtek, s ki fejére, ki vállára szállt, s jó barátjokkal mintegy enyelegtek.

Az ártatlan mulatságnak örvendő apát ur, a kertnek több pontjára fél öl magasságu karókat veretett, azokra gömbölyű fátalakokat illesztett, melyeket szokott óráiban mindennemű maggal, tészta étel-falatokkal s más enivalóv al ellátva, e karókat végigjárta, az ételből mindegyik tába kisebb-nagyobb mennyiséget rakosgatva. Minden karónak megvolt a maga csoportozatja, itt ciznegék, ott fülemilék, másutt pintyek és így kisebb nagyobb madárkák szoktak gyülekezni. Érdekes volt látni némely apróbb madarak bátorságát; barátjok az eledelt alig tevő le, már vetelkedve kezére szálltak, s még az ujjai közti eledel fölött is versengtek, úgy, hogy a jó öreg kénytelen volt köztök igazságot tenni, egyiknek szájából a metélt tészta kivette és a másiknak adta, mi közben mindig beszélgetett velök, a jókat dicsérgette, a rosszakat pedig rovogatta, s a madárkák őt mintegy érteni látszottak. Egyik etető-karónál látogatását végezvén, meg-meg a többihez járult.

Természetes, hogy a madarak nem egyformán szelidülnek, de a legvacibbakk is annyira leereszkedtek, hogy az elszórt ételt tőle egy-két lépésnyire minden tartzkodás nélkül fölszedték és már távolról örömjajjal üdvözölték. Ha idegen volt vele, akkor óvatosabbak voltak, de azért barátjok körül még is sereglettek. Átaljában a benediktinusok iránt nagyobb figyelemmel volt a tolas sereg s közülök kivált a perjel és a helyettes iránt, kik az olykor eltávozott apát urat képviselték.

Ez így ment folytonosan növekedve, mert a kertben békésen kikelt madárfiak szülőik által az apát karóihoz szoktatva annyira megszelidültek, hogy barátjok szobaablakait is megkeresték s ott kedves énekőkkel mulattatták, s ha beteg volt, mintegy résztvevőleg szomorú hangicsálással vidították.

A szegény párak gyászát képzelhetni, midőn barátjoktól a kérielhetetlen halál megfosztotta. A jó rendtársak ugyan fentartották a szép szokást, de azon saját rokonszenv, melyet a lég lakói Farkas apátban föltaláltak, némelyeknek úgy látszik, hogy nem mindenkiiben lelhető föl. A madarak barátjokat vesztvén, a tápláléktól és kertjőktől is lassanként elvadultak.*

A másik régi jeles állatvédőt, a kívül megakarom ismertetni

az „Állatok Védelme“ nagyrabecsült olvasó-közönségét, szerencsés voltam személyesen ismerni és sokat érintkeztem is vele.

Raffay János Nepomuk volt az, kegyesrendi pap, a lyceumi elemi osztályok igazgatója és vallástanára Kolozsvárt.

Felvilágosodott ember, jeles pap, széles látkörű philosophus, nagy paedagogus és még nagyobb theologus volt, kit mindenki szeretett e városban és ma is még nagyon sokan tisztelettel és kegyelettel emlékeznek a főtisztelendő öreg urra.

E sorok írója azon szerencsések közé tartozott, a kiket az öreg tegezett és szeretett, s épen ezért kedves kötelességet vélek teljesíteni, midőn megemlékezem róla e soraimmal, és felidézem kedves emlékét mindazon jó és nemes lelkek előtt, kik e szelid papot, e bölcs tanárt ismerték és tisztelték. Bizonyára még igen sokan gyönyörrel merengenek vissza az eltűnt gyermekkorra, a mikor a főtisztelendő ur osztotta nékiek az áldásdus vallásos tanokat.

Lelkét meleg szeretet árasztotta el minden ember, és irgalmas könyörület minden állat iránt. Ama régi időben sokkal több volt a vízfordó szekér, mint most; sovány és vén lovakkal. Nem egyszer hallottam az érdemes papot a durván báúó szekereshez mondani: „Te rossz ember, ne üsd azt a szegény állatot, inkább adj neki enni, mert látod milyen sovány és gyöngé.“ „Te rossz fiú, bevitetlek a toronyba, ha még egyet ütsz arra a lóra.“ Egyszer meg láttam, hogy a ló gazdájának adott 10 krt a végre, hogy vegyen szénát soványgebéjének.

Kitűnő magyar ember is volt az öreg s y—jára sokat adott. 1868-ban egy vasárnap délután meglátogattam öreg jóakarómat s épen 1848—49-ki történelmünket forgatta. Egészen fel volt lelkesülve a főtisztelendő ur és ragyogtak szép nagy szemei, a midőn e könyvre mutatott s mondá: „Látod édes öcsém, ilyesmit kell ám olvasni, nem pedig haszontalan francia regényeket.“ Aztán felolvasott nekem a könyvből egy részletet, a mely a Piski-i csata lefolyását ismertette. «Ilyen viadalt ritkán lát a nap édes fiam,“ mondá az öreg úr. Ekkor mondotta, hogy Bem tábornokot ismerte s hogy akkori honvédeink voltak ám katonák, igazi hon-védelvezők. Ezen csatáról beszélve megjegyezte a jószívű pap azt, hogy mennyire sajnálja az ilyen esetekben a megsérült nemes állatokat, t. i. az okos lovakat. Mondván, hogy a megsebesült katona még csak tud magán egy kissé segíteni és segít a betegen még az ellenség is, de a szegény sebesült lovakkal nem gondol senki s kicsiny sérüléssel is nagy fájdalmak közt nyomorultan elvesznek. Beszélgetésünk közben történt, hogy súlyos ostorsuhintás és káromlás hallatszott kívülről. Rögtön az aplaknál termett a jó lélek, kinyitotta és lekiáltott az állatkinzóra, hogy ne üsse a szegény, gazdájának kenyeret kereső lovat.

Ugyanekkor előadást tartott nekem az állatok iránt tartozó emberi kötelességekről és könyörületes elbánásról és a kalitkában levő kanári madárra mutatva, azt mondá: „Ezt is szabadon bocsátánám, ha odakint megtudna élni szegényke.“

Könyörületességében minden érző lény iránt annyira ment

ez a valóságos nagy és irgalmas jó lélek, hogy egy izben az árukkodó kis tanuló-leányt megfeddte szeliden és négyszemközt, mondván: „Édes kis leányom tudd meg azt, hogy az árukkodás mindig csuf dolog.“ Egy ma is élő uri nő beszélte el ezen kis történetet, persze réges-régen. Igazi emberbarát és könyörületes állarvédő volt Raffay, e jeles oktató, ki 74 éves korában halt meg Kolozsvárt.

A házsongárdi temetőben pihen a nagytudományu és szelid pap, ki több érdemrend tulajdonosa is volt. Ez volt tudós létének külső elismervénye; de végtelen jóságáért, emberek és állatokhoz való szereteteért ezer és ezer szívet és hervadhatlan emléket szerzett meg magának.

Székely Dénes.

Még az eszterág is az égben megismeri az ő idejét és a gerlicze és a daru és a fecske, tudják, mikor el kell menni.

Jer. 8. 7.

A nyúl és békák.

A félénk nyulacska mindenki ismeri;
Vadász, kopó, agár riasztja, kergeti.
Szegény kis nyulacska miért is született,
Hogy szüntelen reszkess, mint a nyárfalevél?
Mily félelmes néked reggel, dél és este!
S mint fülel a vadász téged várva, lesve!

Szomorú énnem, mond a nyúl, életem;
Talán jobban teszek, ha már bevégezem.
Mért fussak reszketve mindig ide s tova!
Elmegyek, beülöm magamat a tóba.

El is ment szegényke egy nagy tó partjára.
De ám mi történik itt szeme láttára?
Ezer számu békák ijedten előle
Sietnek elbújni a tó fenekére.

Mi ez itt? kérdezi, hát e békasereg
Ily félénk állattól, még tőlem is remeg?
Hát nem csak én vagyok olyan szegény árva,
A ki éjet, napot töltök félve járva?
Jaj ha énnálmánál nyomorultabb is van,
Úgy én bánatomban nem ölöm meg magam;
Mert ily nyomorulthoz képest boldog vagyok
És a vadász elől én is elszaiadok.

Turbucz Ferencz.

Örzi és a Betyár.

Első díjjal jutalmazott pályamunka.

Irta: **Dávid Lajos** kolozsvári ev. ref. V. oszt. gymn. tanuló.

Jelige: Szelid bánás kivetkőzteti
az állatokat vadságukból.

A nap már hanyatlík: közelg az est.

A virágok pihenőre hajtják illatos fejüket; a vén, százados fák mindegyre nagyobbakat bölintgatnak. Az esti szellő halk suhogással rebben el fölöttük, síkságról-síkságra, mintha mondaná: „Aludjatok, szép álmokat!”

A nap fölveszi biborpiros takaróját s búcsú sugaraival még egyszer megaranyozza a magyar alföldet...

* * *

Bacsó uramnak, a környék legügyesebb csikósának tanyáján vagyunk, közel a kanyargó Tiszához, messze a falvaktól. A vecseryére hívó harangszó oly enyészetesen hangzig idáig. Messze halmokon kigyuladozó nagy pásztortüzek apró mécseseknek látszanak.

Bacsó családjával együtt e tanyán lakott, itt künn a déli-bábos alföldön. Kis lánya a nyolcz éves, piros-pozsgás Örzi pusztán született, pusztán lakott. Már csecsemő korától fogva apja lovai közt élt s így nem csoda, ha rendkívül szerette ezeket, sőt meg is barátkozott velök.

Különösen egyik szép és tüzes sötétpej paripát, Betyárt kedvelte. Reggelenként adott neki egy-egy darab sós kenyeret, (a mit nagyon szeret a ló,) vagy egy marék akkor tépett fűvet. S ezt úgy megszokta Betyár, hogy ha késett a kis leány, akkor nyugtalanzkodott; ha más valaki közeledett feléje rugott, harapott.

De a mint Örzi jött a várva-várt „csemegével,” mint egy bárány oly szelid lett a ló. Aztán kivezetnék a rétre és ott ropogtatta a fűvet naplementéig; akkor hazahajtották.

Igy ment ez nap nap-után...

... Egy szép esthajnalkor az egyik csikós bejött a tanyára s mondá Bacsónak: »Már az egész ménes bejött, csak Betyárt nem tudjuk betereelni, úgy megvadult. Mit csináljunk?»

„Majd beterelem én,” felelé Bacsó, s véve a karikás ostort, egyik ló hátára pattant és amúgy a szőrén, csak kötőfék volt a mén fején, kivágtatott a mezőre.

Kiérve a rétre meg akarta kerülni Betyárt. Ez azonban korábbi tapasztalatból jól ismerte ezt a fogást, futásnak eredt. Hol egy nagy körben megkerülte az egész tanyát, hol ide, hol oda rohant lobogó sőrénnyel s olykor-olykor vészesen nyerített, de a tanya udvarára sehogy sem ment; kárbaveszett a csikós-gazda minden igyekezetete.

Bacsó úgy ül lován, mintha oda lett volna szögezve. Kari-kása csapog-pattogott. Nyomán röpült az úti por, a mint nyargalt erősen szorított ménje.

Betyár végre megsokalta ezt az örökös keringést, szügyébe kapta fejét s neki rohant a nem messze folydogáló Tiszának. A mint oda ért, nem ugrott a vízbe, bár ez itt nagyon keskeny volt, mivel benn a folyóban a mart mentén czölöpök állottak s ösztöne megsúgta, hogy az oda ugrás veszélyes; hanem egy éppen ott levő pallón igyekezett a tuloldalra jutni.

Ez a palló oly keskeny volt, hogy egy lovas csak vigyázva mehetett át rajta.

Betyár a mint sebes vágatásban rálépett, észrevette Őrzsit a mint jött hazafelé a szomszéd falúból.

Mindketten megálltak.

A gyermek tagjait a félelem bilincselte le, a ló két különböző érzelem hatása alatt hőkent vissza.

Egyik volt: szabadság szeretete, a másik: jótevője iránti ragaszkodása.

E kettő közül melyiknek engedjen?...

Képzeltetni mily nagy volt az apa rémülete, a mint gyermekét szemtől-szembe látta a megvadult állattal, a nélkül, hogy segíthetett volna lányán. Megállt, szívszorongva nézte, hogy már most mi lesz?

Betyár szomoruan nézett szét, szemeiben az alkony bús fénye tündökölt vissza: nincs menekvés sehol, csak itt a pallón, de hálátlan lenne a kis Őrzi iránt, ha ő rajta menne keresztül, vagy a vízbe taszitaná. Mert hisz édes, százszor édesebb mindennél a szabadság, de rút, ezerszerre rútább mindennél a háládatlanság.

E pár pillanat alatt halálos csend volt, csak a habok csókolgatták a hid lábait, midőn egyszerre, a lányka, ki szokva volt a lovakhoz, csupán a hirteleni meglepetés döbrenté meg, édes bús, szemrehányó hangon megszólalt: „Betyár, hát nem ismersz, nő mi kell?”

S e pár szó és a hang, mint mondva volt: döntött. Az okos állat legyőzte önmagát, lemondott korlátlan szabadságáról. Csendesen visszalépett a padlóról, s engedte, hogy a gazdája haza vezesse, míg a lányka, elfeledve az előbbi veszélyt, vigan szökelt apja ölelő karjai közé.

* * *

A nap már rég leáldozott. Feljött a szelid hold. Nyájas sugaraival végig mosolyogja a síkságot s a zöldellő lombokat ezüstre festi, fényénél ezüst tajtékot hány a Tisza.

A puszta oly néma, csendes, csak amott megy boldogan az apa és lánya.

Utánuk lassan ballag a két ló.

A máskor sáppadt hold, szétfoszlott felhők között, oly elégedetten néz alá.

Klasszikus Arany Biblia czim alatt fényes díszmunka van sajtó alatt. Az első hatalmas kötet, mely az üdv ó-szövetség történelmét, Izrael viszontagságos életét adja, a Szentírás elbeszélése szerint, a modern kutatás vívmányainak felhasználásával Dedek Crescens Lajos; a második kötetet, az új szövetséget és Jézus Krisztus életét Hock János írta. Az első kötethez Vaszary Kolos hercegprimás, a másodikhoz Császka György kalocsa-bácsi érsek írt előszót. A három színben nyomott díszmunkához, melynek czimlapja mintegy 20 színt tüntet fel s a legszebb Corvin-kodex után készült, 126 színes műmelléklet és igen gazdag kivitelű családi krónika járul. A műmellékletek Rubens, Rembrandt, Michelangelo, Carlo Dolci, Champagne, Veronese stb. klasszikus műveit mutatják be teljesen hű és igaz másolatokban. A minta-füzet most, az első kötet még karácsony előtt jelenik meg. A Biblia sok arany-mondást tartalmaz az állat-védelemre vonatkozólag is. Ajánlunk e szép kiadást olvasóink figyelmébe.

*

A londoni zoológikus kert «kanibal» boája (óriás kigyója) pár hónappal ezelőtt lenyelte csak 2 lábbal rövidebb társnőjét és a minap meghalt. De halála korántsem volt következménye kollegiálatlan viselkedésének; mert társát egészen jól megemésztette és már egy hónappal rá nagy étvágygyal megevett több galambot. A betegsége, melynek áldozatául esett, egészen közönséges kigyóbaj volt, sulyosbitva (a mint talán egy mélyebb tekintet a kigyólélektanba kimutathatná) „lelkiismereti furdalások és ama gyász által,” hogy egy barátnőt elvesztett, a melylyel nagyon is szoros összeköttetésbe lépett vala.“

*

Végzetes vadászati esetekről lehet minden héten olvasni a lappokban. Gróf Vass csegei birtokán egy főúri társaság vadászott szeptember közepén a csegei pusztán s a társaság a csegei nagy tavon csolnakra ült; bő zsákmányt kinalt ugyanis a tóban elterülő hatalmas nádas vadállománya. A csónak egyszer csak megbillent s báró Jósika Andor tizenhat éves fiának a fegyvere elszűt. A fegyver madársréttel volt töltve, az egész töltés a fiatal báró arcába turódott és iszonyuan összeroncsolta. A vadászatnak mindjárt vége lett s a sulyosan megsebesült fiatal bárót kocsin a kolozsvári vörös kereszt kórházba szállították, a hol gyógykezelés alá vették.

Gróf Ramershrchen pedig Bécs közelében, egy héttel a fentebbi eset előtt, vadászaton egy varjút meglövé, oda sietett a halálosan megsebezett szerencsétlen állathoz; kezébe fogva, a vergedő madár csőre a gróf szemébe surodott oly erővel, hogy a fiatal ember szeme nyomban kifolyt.

Albrecht Württembergi herceg meg szeptember 29. Hinterstoderben, Gmunden mellett őzökre vadászva, egy bak őzöt meglövé, a mely a herceghez és vadászához fordulva, a herceget fel akarta bökni; e közben a herceg meg a vadásza is leestek; a herceg bal karját összezúzta és jobb kezének középujját megsértette. E baleset következtében a vadászatot nem lehetett folytatni, és Albrecht herceg fiával visszatértek Gmundenbe.

Keller Lajos ur ő Méltósága Budapestről 5 frtot küldött az „Állatok Védelme“ szerkesztőségének a második évfolyamra is, mint az elsőre istavaly. Méltóságos báró **Györffy Pál** Krasz-náról meg 3 forintot küldött szintén az „Állatok Védelme“ egy példányának előfizetése képpen. Fogadják a mélyen tisztelt ada-kozók ezért az egysület hálás köszönetét.

Felhívás és kérelem.

A július végén Budapesten lefolyt nemzetközi állatvédők kongresszusán a kolozsvári Á. V. E. elnökének, Széchy Károly nének a rabállatokról szóló előadása alapján, melyet októberi számunkban hoztunk, a kongresszus egyhangulag elhatározta, hogy a milliónyi rabállat szabadsága érdekében, azaz további fog-ságba vétele megakadályozása czéljából, a kongresszuson képviselt minden európai és amerikai Á. V. E. kérést fog intézni összes tagjaihoz, hogy ezentul rabállatokat ne tartsanak, ne fogadjanak el.

A kolozsvári Á. V. E. jelen kérése tisztelt tagjaihoz is er-ről szól; nem kívánjuk, hogy a kinek már kalitkás madara vagy papagája van, eleressze; mert a szegény fogoly-állat oly soká be lévén zárva négy fal közzé, már nem tudná felhasználni szabad-ságát. De igenis arra kérjük az Á. V. E. nemesszívü tagjait, hogy ezentul ne fogadjanak el, ne tartsanak újabb rabállatokat és a hol csak tehetik, akadályozzák meg szóval és tettel azt, hogy madarat vagy kutyát *fogva* tartsanak. A házőrző kutyákra nézve pedig az a sürgős kérésünk, hogy szabadítsák fel a sze-gény állatokat a lánczról, meg a magánytól: az vadítja el őket, hogy a jó Isten akarata és rendeltetése ellenére, természetükkal ellenkező feltételek alá szorítják. A kutya oly értelmes, okos és szófogadó, hogy az ember szinte minden egyes szavát megérti és intéseit hiven követi. A lánczától felszabadított kutyával pár nap alatt *jóságos* oktatás és türelmes tanítás által meg lehet ér-tetni, hogy mit kívánnak tőle, mi a feladata és kötelessége. A legvadabbakat pedig, t. i. azokat a kutyákat, melyeket a sokévi lánczrakötés és durva bánásmód megvadított, *eresszék* el leg-alább éjjel, a társaik közzé; nem bánt a kutya senkit sem, hacsak fel nem ingerlik. Adjuk vissza a szegény némán tűrő, de mélyen ér-ző és kinosan nélkülöző állatokat az életnek, természetes ren-deltetésüknek és az Isten is meg fog áldani minden ilyen cselekedetért.

A madaraknak a vásáron és háznál átvó árulása ellen meg-tettük az illető törvény alapján a lépéseket a hatóság erélyes tilalmának kieszközölése, illetőleg az eladóknak szigorú megbün-tetése végett.

Az Á. V. E.

*

A kérdés nem az: „Tudnak-e az állatok gondolkozni?“ hanem: „Tud-nak-e szenvedni?“ Ez a dológ főpontja.

Bentham Jer.

Mindig az emberiségnek szolgálunk, ha az emberiségnek dolgozunk.

Goethe.

Az állatok, de még a növények is érzékenyek jótétemények, jó bánás-mód iránt.

Duvivier Gir.

Nem létezik valóban jó nevelés, valóban jó szív az állatok iránt való könyörületesség nélkül.

Lord Erskine.

Az állatok lelki világából.

A madarak családi életéről.

Irta: Páter Béla, a kassai Á. V. E. titkára.

A madarak benső családi ügyeiről és titkairól, vig dalosaink szerelméről, féltékenységéről, a házas élet örömeiről és bánatairól akarok ma szólni és meglátjuk majd, hogy a madarak világából mennyi szép és nemes vonást lehetne ellesnünk, melyekkel még mi emberek is nemesbíthetnők sziveinket, erkölcsünket.

A madarak világa az, melyben legtöbbet, leghamarább szeretnek s a mint Büchner mondja: általuk megtestesül az állatok szerelme. A madár csak azért él, hogy szeressen. Diszes ruhája, dallamos éneke, építkezési ügyessége, nagy foku bátorsága, finom ravaszsága mindmégannyi ajándéka a szerelemnek. A madár egészen szerelem és gyöngédség. Vidám énekével, édes csicsergésével megszégyeníti az embereket, a kik képmutató hangokkal, szegény érzelmeikkel, rideg egoismusukkal, nyomorult számításaikkal észre sem veszik, mily ideális és boldog életet él a mi fecskénk, mely tetőnk alatt építé fészket és reggeltől estig azt csicsergi nekünk: szeressétek egymást, szeressétek hát egymást! S nekünk eszünk, erőnk nem elég arra, hogy igazán szeressük egymást. (L. Büchner: *Liebe und Liebes-Leben in der Thierwelt.*)

De a madarak szerelme nem pusztán a durva állati ösztön, hanem a madarak szerelme legtöbbnyire költői ihlet látszatát mutatja, melyet még az embereknél is gyakran hiába keresünk.

Egyetlen egy éneklő madár sem vezeti haza hitvesét a nélkül, hogy előbb szívét csengő énekével meg nem hódította volna. A madár gavallér messziről kivehető helyen letelepszik s innét csattogtatja dalainak szerelemtől duzzadó hangjait, hogy a cserjékben rejtőzködő madár-kisasszonyt magához vonzza, mely rendszeren a legjobb énekest választja férjéül. Bechstein is tapasztalta, hogy a kanári-nőstény, meg a nőstény-pinty száz közül mindig azt a himet választja ki, melynek hangja neki legjobban tetszik. A madár-gavallérok egyenesen versenyeznek az eladó madárleánykáért s akközben annyira erőlködnek, hogy sokszor egymásik a megerőltetéstől és izgatottságtól holtan hull le a földre. A mint egy vetélytárs megjelenik, vagy a mint a pályázó madár szívében a féltékenység felébredt akkor tetőpontra hág az izgatottság.

A szerelem igazi énekese, az éneklők királya a csalogány. Utólérhetetlen éneke saját szívét és mások szívét egyaránt elbájolja. A nőtlen csalogány-gavallérok éjjel nappal dalolnak, hogy egy tova haladó nőstény figyelmét felköltsék és szívét megnyerjék. Az idősebb párok pedig a téli vándor-utról haza térve nyomban felkeresik régi fészkeiket. Az éppen csak egybekelt párok pedig azonnal hozzáfognak a fészek építéséhez. Míg a fiatal csalogány-menyecske a fészket építi, addig a férje tüzeesebben és tartósabban énekel, mint valaha; bájos dallama eltölti a

langyos májusi éjjeleket, miközben a hold ezüsthényü sugarait lelöveli a föld üde tavaszi virányára, hol az erdő többi madár lakói már rég csöndes álomba merültek. Mind e hangok arra való, hogy a csalogányférj piczi szívének nagy örömét, szerelme véghetetlen boldogságát kifejezzék; vagy pedig a hitves dicsőítésére, avagy a vetélytárs kihívására való. A szerény fülemilemenyecske az alatt csendesesen sűrűg. forog a közeli bozótban: közbe-közbe gyöngéden tekint bámult énekese felé s csöndes „vit-vit” hangon szól hozzá.

A nyár második felében azonban elnémulnak dalosaink, mert akkor már a gyermeknevelés nehéz gondjai háramlanak a szülők vállaira s ezek elnémítják a madár énekét, elnyomják a szerelem dalait.

Másképp van-e ez az embernél? kérdi Büchner. „Az ifju kor szerelmeskedik, dalol, zenél és költ, mintha másra nem is volna sem idő, sem hely. De a mint a szerelem rózsás évei elmúltak, eltérbe lépnek az élet gondjai, elnémul a szerelem éneke is. Persze nálunk az asszony is zenél és énekel és rendszerint nagyobb sikerrel, mint a férfi.” De a madárkák feleségei is bírnak az éneklés képességével. Toussenel szerint a nőnemű madárka is tud énekelni és ha nem teszi, ennek csak az az oka, hogy egyéb más és sürgősebb teendője van, mint énekelni. Fiatal korában azonban ugyanugy végezte a zene kurzusát, mint a többi testvérei s izlése évek múltán megfinomodott, a mire neki szüksége is van, hogy azon elegiák báját élvezhesse és méltányolhassa, melyekkel a szívéért versenyzők hozzá fohászknak, hogy aztán a legméltóbbnak adhassa meg a dicsőséget. De ha árvaságra, özvegységre jut a női madárka, akkor nagyon tud a szenvedély hangján szólni s bánatát énekével akarja elfojtani, de azonnal felhagy ezen szomorú foglalkozással, a mint családanyává vált. Ugyanugy elhanyagolja a fiatal nő is zongoráját, melyet azelőtt oly gyakran és szeretettel kultivált, a mint asszonyá lett.

De a madárének sem véleszületett tulajdonság, mint a hogy azt általában hiszik, hanem úgy, mint az embernél is csak véleszületett tehetség, melyet még ki kell művelni. Csak a képesség születik vele, míg a dal amot, az előadást, az ütemet meg kell tanulnia. A fiatal énekest mindig egy-egy idősebb him-énekes tanítja s a kezdő énekes sokáig gyakorol, tanul, elmélkedik dalai fölött, míg végre énekelni megtanul. Előbb csak csendesesen, utóbb mindig hangosabban próbálja az egyes hangokat. Ha más énekest hall, akkor művészi énekét igyekszik a saját énekébe beleolvasztani; és hiába próbálja hangját, ha sokáig el volt némulva. Brehm szerint némely fülemile 4 hetet igényel, míg énekét megtanulja a jó énekes jó énekeseket nevel, a rossz a jókat is elrontja.

A madarak éneke a vidékek szerint is változik így pl. a nagy Humboldt Sándor a Kanári-szigeteken nem volt képes a barátka-zenér énekét felismerni. A csalogány éneke is nagyon

elűtő a különböző vidékeken, Ugyanugy van az egyes egyeden között is nagy eltérés, köztök is vannak talentumok, mint akár az emberek között.

Nem énekesek más hangok által igyekeznek szerelmöknek kifejezést adni. Breim szerint a fiatal *harkály* hime a szerelem évadján a legsajátságosabb zenésszé válik. Felfüggeszti magát egy száraz fa koronájának ágára s oly erősen veri oda csőrét, hogy az ág rezgő mozgásba jő, mi által sajátságos dobolás támad, mely az erdőben annyira visszhangzik, hogy száraz időben egy negyedóránnyira is elhallatszik. Ez a sajátságos zaj a nőstény gyönyörködtetésére való, mert a nőstény erre rendesen előlép és válaszol is reá. A kisebb harkályfajok hasonlóan zenélnek, de kisebb csőrük révén, vékonyabb hangokat adnak, úgy hogy távasszal egy régibb erdőben a legsajátságosabb zene hallatszik, mely mintegy kísérete az énekes madarak dalának. Ez a módja a nőstény meghódításának ugyan kevésbé költőies mint az énekesek dallamos szerelmi vallomásai; de azért ugyan olyan hatásos, mint az a sokféle művészet, melyet a madarak a szerelmi versengésnél kifejtenek

Az elfogulatlan természetvizsgáló arra a meggyőződésre jut, mondja Büchner, hogy a feleségszerzés az állatoknál ugyanoly bonyolult, nehéz és körülményes dolog, mint akár az embernél. Az udvarlás, kaczerkodás, hiúság, tetszvágy, vetélykedés, előzékenység, figyelmesség nem csekélyebb mérvben meg van és nem kisebb rafineriával egyesül ott, mint akár az emberiségnél.

A férjválasztás a madaraknál korántsem vakszerencse vagy véletlen, hanem a megfontolás és izlés eredménye. A madár-hadjadon nem dobja ám magát az első jött-ment kérő karjaiba, hanem figyel kérőjének hangjára, énekére, tollruházatára, mozdulataira s ahhoz megy nőül, a kinek az ő szemében legtöbb az előnye. A madaraknál rendesen sokkal nagyobb a férfiak száma, mint a nőké s onnét van, hogy nem egy szegény madárka agglégénységre lesz kárhozotva, — ha ugyan piczi gyöngéd szíve meg nem törik a verseny sikertelenségén.

Mantegazza szerint az erdő csendes árnyékában rogy össze a csalogány hime, lehull a földre és kimulik, — mert hangjának hatalmával nem volt képes a szerencsésebb vetélytársát legyőzni.

A férjválasztás után a házasság következik, mely nem marad hátra bensőségre, érzelemre, kölcsönös szeretetre és gyermek-szeretetre nézve, az ember házassága mögött. Persze nem marad el mögötte a hűtlenség, házasságtörés és erkölcstelenség, gyűlölség, czivódás, féltékenység, vetélykedés dolgában sem. De azért tulnyomó a boldog házasság. Az állatok házassága nem pusztán ivari czélből kötött egyesülés, hanem Wundt szerint erkölcsi érzés tartja össze a házas feleket. A pusztán ivari cél egyszerűbb uton is volna elérhető, házasság nélkül is. Wundt szerint az állati házasság az emberének mintaképe és előzménye. A szülők és gyermekek közötti kapocs ugyan elszakad utóbbiak önállósí-

tásakor, de Délamerika és Ujholland vadembereinél is nem különb e dolog.

Legszébb házaseletet élnek az állatok között a madarak. Brehm szavait idézve, a madárházasság a leghivebb, melyet csak a halál bonthat fel; boldog és kifogástalan. Vénüljenek bár a házassélek, szerelmök nem vénül meg velök, hanem örök ifju marad s minden tavasszal uj olajat merit lángjának táplálásához.

Egyes madarak a házasság czéljából csoportosan gyülekeznek, a mikor aztán nyilvánosan életfogytiglan megkötik a házasság frigyét. Darwin nagy *szarkalakodalmat* irt le; minden tavasszal u. i. nagy szarkasereg gyűit össze a Delamare-erdő kiszemelt helyén. A madarak seregekké csoportosultak, élénken csevegtek, néha viaskodtak s szorgosan ide-oda röpködtek a fák között. A mikor azután szétváltak, azt vette észre Darwin, hogy mind párokká egyesültek.

Közmondásossá vált a *galamb* házaselete és szerelme s egy turbékoló gerlicze a hűség és idylli szerelem symboluma. Az ilyen galambházasság rendszeren életfogytiglan tart s Reichenbach szerint szinte lehetetlen összetartó galambpárt mással párosítani.

Még bensőbb a házaselet a törpe *papagájok* között. Schamburgh szerint ezeknél teljes harmonia van minden tettben és viselkedésben. Ha az egyik eszik, akkor eszik a másik is, ha fürdik az egyik, utána megy a másik; ha a him kiabál, akkor a nőstény is rákezd, ha az egyik megbetegszik, akkor a másik eteti s ha még annyi madár van a fán együtt, akkor még sem fognak az összetartó párok egymástól elválni. Azt állitjak, hogy ritkán éli túl sokáig az egyik házassfél a másik halálát.

Menault azt mondja, hogy a *fecske* szerelme nem pillanatnyi érzelem szüleménye, nem is egyetlen tavaszra szánt egyesülés, mint sok más madárnál, hanem valóságos házasság, mely kiérdemült gyöngédség által fölbonthatatlaná vált: Ha az egyik házassfél elhal, akkor ritka dolog, hogy a másik azt túléli. A fecskeszeretet jellemző vonását közli Reklam: Ardèche departementben egy fecske nőstény a verebek ellen küzdött, de azok megölték őt. A him csak később tért haza, elűzte a verebeket s a fészekből kiesett fiait visszavitte a fészekbe. Az öreg him ezentul maga nevelte fel fiait, ősszel pedig kivándorolt. Jövő tavasszal maga tért vissza s ezentul magányosan élt és került a többi fecskékkel való közlekedést.

Ugyanazt tapasztalta Brehm a különben oly könnyelmű *verébnél* is. Egy özvegységre jutott verébnőstény daczára annak, hogy tojásokat kellett kikölnenie s később őt fiókot föl kellett nevelnie, nem fogadott uj férjet, hanem özvegyen maradt és éhes fiait önmaga nevelte fel óriási gonddal és fáradtsággal. Ez az eset annál nevezetesebb, mert a nőstények sokkal könnyebben viselik el a himek elvesztét, mint fordítva. Ez azzal függ össze, hogy rendszeren sokkal több a him s a madárözvegyet azonnal körülvesszi a kérők serege, mint a hogy az Odysseus vigasztalhatatlan özvegyével is történt.

Legkönnyebb vérü e tekintetben a *szarka*. Jenner észlelte hogy Wiltshireben egy szarkapárnak egyik fele mindennap új házasságra kelt; pedig nem kevesebbszer, mint 7-szer egymásután; lelőtték házassfelét, de megmaradt szarka mindannyiszor új férjet talált s az utolsó pár felnevelte a fiókákat.

Otto észlelete szerint kevésbé gyorsan és könnyen történt a feleség-pótlás egy *vadgalambnál*. A mezőn elszigetelt cserjésben három vadgalambpár tanyázott; egy reggelen a galambpár közül az egyik nőtényét lelőtték. Az özvegy férj igen szomorúan visszahuzódott s csak ritkán evett: bizonyos idő múlva eltűnt és már azt hitték, hogy meg is halt. De egy reggelen újból megjelent és pedig egy fiatal szép fehér házi galambbal, melyet új házassfélnak fogadott s e körül igen vigan forgolódott. Pár nap múlva a nőtény a fészek körül egész háziasan sürgött forgott. A többi társak azonban lenézték ezt a „mesalliance“-t s nem törődtek többé evvel a párral. A fiatal férj igen féltékeny volt ifju nejeére, a többi házigalambokkal szemben; ha azok nejehez közeledtek, kényszerítette őket, hogy távozzanak. A madarak világában azonban nem találjuk kizárólagosan az egynejuséget, hanem mint pl. a *tyukféléknél* a többnejuség sőt ellentéte: a sokférjuség is meg vana kakukféléknél. Az ily esetek azonban mégis kivételek a madaraknál. Rendszerint tudják az egynejuségben élők, hogy a másokkal való közlekedés büntény és nem történik meg a házassfél szemeláttára.

Tieman a házasságtörés egy érdekes esetét írja le: egy park taván 2 női és egy him *hattyu* élt. A him az egyik nőtényt feleségül választá s a másikat kényszerítette, hogy a házaspár területét kerülje. Ha a mellőzött hattyuifűd a költőhely felé közeledni merészkedett, akkor a feleséggé vált dühöngő versenytársa őt rögtön elűzte. Ez addig történt, míg végre a feleség kénytelen volt a fészket tovább-tovább kerülni. Azon tül a férj volt kénytelen a tolakodót tovább üzni és addig üzte, míg az üző valamint az üzött, a hattyufeleség szemei előtt eltűntek; itt a férj viselkedése egyszerre megváltozott: szerette a másikat is; de a mint a feleségéhez visszatért, az ártatlant játszta s annak látszatait adta, hogy a tolakodó szeretőt minden eszközzel el akarja üzni a házi tűzhelytől.

A házasság hűtlenségét legszigorubbban bünteti a *gólya*. Annak házas- és társas élete oly szigoru és példaszzerű, hogy az sok tekintetben az emberéhez hasonlít s különös figyelemre méltó. Kiválóan érdekesek „a gólyatorvényszékek,“ melyekről felteszik, hogy hűtlen gólyasszonyokról szólnak. Már régi idők írói említik ezen gólyatorvényszékeket s már Aurelián írja, hogy a gólyák a hűtlen gólyasszonyt megölik.

Flachat írja, hogy Konstantin polyban egy izben számos gólyát látott körben állani, melynek közepén egy gólya leeresztett fővel állt. Egyik gólya a másik után elő lépett a körből és csőrével hatalmas szurást ejtett a kör közepén állón, mindaddig, míg a deliquens szétmarczangolva össze nem rogyott.

Beust tanár a 16-ik századról hasonlót ír, a hol száznál

több golya hasonló törvényszéket ült egy réten, midőn két órai tanácskozás után az elitéltre rárohantak és azt kivégezték. Hasonló törvénykezést tapasztaltak a varjaknál, a darunál, a verébnél is.

Mily boldog családi életet élnek azonban a madarak, ha az ég őket fiókákkal megáldja. Franklin szerint a családias érzélem a madaraknál legjobban van kifejlődve. A boldog család minta képéüi oda állíthatjuk a hóda vagy *vizi tyukocska* életét, melyet Neumann ír le vonzóan. Ha a második költésből kikelt fiatalok a tó tükkrén megjelennek, akkor oda sietnek hozzájuk az első költésből származó s már serdülő testvéreik, szívélyesek és barátságosak ifjabb testvéreik iránt és a fiatalok vezetésében és etetésében szüleik segítségére vannak s veszély idején figyelmeztetik és oltalmazzák.

Hasonló boldog családi egyetértést és gyöngédséget észlelhetünk *házi fecskénknél*, mely mint Dupont mondja, az összes madarak között értelmisége és erkölcsös érzete által kiválik. Az a gyöngédség, melylyel az öregek fiaikat dédelgetik s viszont az a háialkodás, melynek a fiatalok szülőkkel szemben folytonosan kifejezést adnak, valamint a házasság felek kölcsönös szeretete, minduntalan nyilvánul a legkülönbözőbb módon mozdulataik, viselkedésük által. A család összes tagjai közös boldog érzelműtől át vannak hatva és ezt szenvedélyes csicsérgésük által nyilvánítják.

Brehm szerint igazán szeretetreméltó a *Saxicola leucura* (Trauersteinschmätzer) a *puszták madara*, mely élénk és mindig vidám természetével a kopár sziklás vidékeket lakja. Egyetlen pár megeleveníti boldog családi életével, vig sürgés forgásával és kellemes dalaival a legkopárabb helyeket. Vad, hozzáférhetetlen sziklaüregekbe, kőhasadékokba építi fészket és nagy gonddal és szeretettel neveli fiait és oktatja őket a rovarvadászatra.

És mily önfeláldozással védik az öregek fiókaikat veszély esetében p. a *fogoly*. A házasságfelek nem hagyják el egymást soha, mindig azon fáradoznak, hogy fiaikat vezessék, etessék és felneveljék! Ha veszély fenyegeti a fészket, akkor a szülők külön-külön távoznak, mindegyik más irányban, lassan és benuktástot színelve, mint ha nem tudnának repülni, hogy az üldözö ellenség figyelmét magukra tereljék és elvezessék a fészkek környékéről, (a mint ez oktoberi füzetünkben a Turgenieff-rajzban is le van írva.) Ha a veszély elmúlt, akkor aztán kerülö utakon visszatérnek a fészkekhez. Söt látták, hogy az aggódó fogoly-apa az üldözö kutyára rátör és szárnyaival megcsapta. Mennyi szeretet lappang tehát e boldog állatkák kis szívében!

S mi emberek naponta megfigyelhetjük a természetben ezen szép jelenségeket, de mi észre sem vesszük vagy nem akarjuk megérteni azon drámáknak és vigjátékoknak lejátszódó jeleneteit, melyek ránk is nemesítőleg és lelkesítőleg hatnának; hanem engedjük, hogy fiaink barbár kezekkel belenyulnak a madarak fészkébe s egy szerencsétlen markolással széttépik a legszebb családi élet boldogságát; tudatlanságukkal vétkeznek a természet legszentebb törvénye ellen.

Hasznos tudnivalók.

Haltenyésztés. Ha ősszel nem végezhetjük be a nádas és más vízi növények lekaszását, akkor télen is folytassuk; a nádat különben minden körülmények özőtt vágjuk ki és ha lehetséges, csapoljuk le az olyan halastavakat, a melyekben sok a nád, miután ez a talaj kimerülését és soványságát jelzi. A lecsapolás által új növényzetet és a halaknak új tápanyagot nyerünk. A fogas és rokonainak nem szükséges a telető tó, miután ezek télen át is táplálkoznak, míg ellenben a ponty és lajainak nagyon czélszerű a telető tavakat már október havában elkészíteni. Ezeknél arra kell ügyelni, hogy azok ne fagyjanak be, mivel ezáltal az összes halállományt tönkretelhetjük. A ponty-félék ugyanis télen nem táplálkoznak, hanem az iszapba furódnak, de sok levegőre van szükségük, ezt pedig a befagyott víz nem adhatja meg nekik. E miatt vagy úgy kell készítenünk a telető tavakat, hogy zuhogó alakjában vezetjük be az élő vizet a telető tóba, vagy pedig minden nap figyelünk arra, hogy a jégen mentül több és nagyobb lék legyen. Ha e lékek csak rövid időre fagnak is be, a víz nagyobb mennyiségű hal mellett csakhamar elveszti levegőjét s a halak betegesek és életkedvetlenek lesznek, a gyengébbek pedig el is pusztulnak; ez elegendő, hogy az egész halnépséget a végveszedelembé döntse. (Háztartás).

A esírkéket a tolluk evéséről le lehet szoktatni, azaz: e bajnak elejét lehet venni az által, hogy légenyes táplálékot adnak, tehát megfőtt husmaradványokat. (Der prakt. Landwirth.)

A lovak vasalása. A ló patája alkatánál fogva ruganyos, tágulékony és míg ruganyossága a gyors mozgással összekötött nagyobb rázkodtatásoktól óvja meg az egész testet és az inakat kiméli, a tágulékonyosság a gyorsabb vérkeringés akadálytalan megtörténtéhez szükséges. Minden vasalás a pata tágulékonyosságát és ruganyosságát akadályozza. A magas sarku patkó pedig még fokozza a patkolás káros hatását, mert a patát a nyirkos föld kedvező behatásától is távol tartja és rendes vízszintes állását károsan megváltoztatja. Iparkodjunk a káros behatásokat lehetőleg kisebbiteni, amennyiben a patkó feligazításánál ne engedjük, hogy a kovács a tüzes patkóval a patát meg rongálja és csakis sarok nélküli patkók használatát engedjük meg. Télen a lovak patkolásánál csakis csavarral ellátott sarkakat használjunk, mert a patkók gyakori levétele a sarkak élesítése végett a legkárosabb és kínzóbb eljárás, mely a ló patáját egy télen át tönkre teheti. Ügyeljünk, hogy az éles sarkak, ha a lovak az istállóba lesznek vezetve, rögtön ki legyenek a patkóból csavarva, a kivételnél pedig arra, hogy a pata kellőleg rögzítve legyen, nehogy a kicsavarásnál tú vagy szalagrándulás okoztassék. Az eddigi csavarsarkoknál sokkal jobbak a H. alakú aczélsarkok (Neuss szabadalma). Kaphatók Leonhardt & Comp. Berlin N. W. Schiffbauerdam Nr. 3.

Foglár Lajos, bars megyei nagybirtokos.

HIREK.

Lóvásár a budapesti Tattersallban. A Tattersallbeli őszi nagy luxus-lóvásár az állami ménesbeli lovak első részletének árverésével befejeződött és mindössze csak öt angol telivér maradt meg. Az árverés eredménye a legfényesebbnek mondható s a hazai lótenyésztés igen szép pénzüsszegekkel gyarapodott általa. A magántenyésztők használati luxus-lóvásárát mozgalmassá tette a pompás fogatok és hátasok előhajtása a telepudvarát. A vevők közül felemlítjük a következőket: Lipót Salvator főherceg és neje, Blanka főhercegnő, Wulffen porosz, Löbstein cseh, Meridzi román, Apraxin gróf orosz, Casatti olasz nagybirtokosok, továbbá Renz. a német császári udvar kiküldötte stb.

A baromfi-kiállítás az ezeréves kiállításon szept. 14-től 22-ig tartott. A juryban az erdélyi gazdasági egyesület részéről br. Bánffy Ernő is vett részt. Szinte ezer szebbnél-szebb állat volt kiállítva. A díjakról jövő számunkban referálunk.

40.000 lírát hagyományozott egy Riboli nevű hölgy a turini Á. V. E.-nek és pedig a következő négy célra: Az élvebonczolás leghathatósabb elnyomására; a madarak és fészkeik rombolásának betiltására; a bikaviadatok és a galamb-lövészetnek beszüntetésére.

Elefántvédő liga. Párisból írják, hogy ott egy eredeti liga tartotta a minap alakuló gyűlését. Nem kisebb dologról folyt a vita, mint az afrikai elefántok sorsának javításáról. Az előadó jelentette, hogy Antwerpenben augusztus 4-én 52.000 kiló elefántcsontot adtak el. Ezt a súlyt 11.709 elefántagyar adta, mely számból egyszerű matematikai művelet útján következtethetünk arra, hogy 5884 elefánton végeztek „fogműtétet.” A liga arra törekszik, hogy megakadályozza az elefántok tömeges öldösését, mindenféle érvekkel bizonyítva, hogy mily hasznavehető, szelid, derék állatok a védenceik. A ligának buzgó tagja Saint-Saëns, a híres symphonia- és operaszerző is.

Állatgyógyászat. Monostori Károly állatorvosi tanár, ezen a czímen gazdálkodók részére hasznos kézikönyvet írt. Minden állattenyésztő tanulhat belőle. Kiadta a Könyves Kálmán részvénytársaság.

A csirkéről. Russ Károly dr. tollából hasznos könyv jelent meg „Das Huhn als Nutzgefügel für die Haus- u. Landwirtschaft.” Kapható Magdeburgban, a Creutz féle könyvkiadó-vállalatnál.

Billeder af Racehundene. Handbog for Hundevenner og Jaegere ved C. E. Reventlow. Kjöbenhavn, Lehmann u. Stage Ily. alatt jelenik meg. Koppenhágában egy füzetes vállalat, mely 157 kutyaképet is hoz. A számtalan kutyafajok legjobb képviselőinek leggazdagabb albumának mondják.